

Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi

Development Of The Social Assistance Addiction Scale

Ali Kemal NURDOĞAN *

ÖZ

Sosyal yardımlar, ihtiyaç sahibi kişilerin muhtaçlık durumunun iyileştirilmesinde önemli bir politika aracıdır. Doğru planlandığında ve uygulandığında kişilerin yoksulluk döngüsünün kırılması ve sosyal dışlanmanın önlenmesinde etkili olduğu kabul edilmektedir. Ancak, uzun süreli ve cömert sosyal yardımların kişileri bağımlı hale getirdiği yönünde olumsuz bir görüş ve tartışma bulunmaktadır. Bu alanda yapılan tartışmalar büyük oranda teorik çalışmalar ile ekonometrik modeller ve nitel çalışmaların bulgu ve sonuçları ile açıklanmaktadır. Bu alanda nicel ve karma desenli çalışma sayısı azdır. Nicel araştırmalarda kullanılabilecek bir ölçeme aracının olmaması literatürde var olan mevcut boşluğun sebebi olarak görülmektedir. Çalışmanın amacı, sosyal yardımların faydalanicılar üzerinde bağımlılık yaratma etkisini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı geliştirmektir. Bu amaçla oluşturulan taslak ölçek, Kasım 2019 ve Mart 2020 tarihleri arasında Çorum il merkezinde sosyal yardımlardan faydalanan 650 kişiyle uygulanmış, 121 form analiz için uygun olmadığından çalışmaya dahil edilmemiştir. 529 form çerçevesinde elde edilen verilerle ölçeğin yapı geçerliliğini Açıklayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri yapılarak araştırılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizleriyle elde edilen iki boyutlu ve toplam on bir maddeden oluşan ölçeğin yapı geçerliliği Doğrulayıcı Faktör Analizi ile doğrulanmıştır. Ölçeğin tümü için Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı 0,84 olarak hesaplanmıştır. Çalışma sonucunda politika yapıcılar tarafından sosyal yardımların miktarı ve süresinin bağımlılık yaratmayacak şekilde planlanabilmesinde kullanılabilecek nitelikte veri toplama aracı Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği geliştirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER

Sosyal Yardım, Ölçek Geliştirme, Refah Bağımlılığı, Açıklayıcı Faktör Analizi

ABSTRACT

Social assistance is an important policy tool in alleviating the situation of needy people. If planned and implemented correctly, it is of great effect in pulling out cycle of poverty and prevention of social exclusion. Yet, there is also an argument that long-term and generous social benefits may make people more dependent. Discussions in this field are largely explained by theoretical studies, econometric models and qualitative studies. However, the number of quantitative and mixed-pattern studies is few and the absence of a measurement tool that can be used in quantitative research is regarded as the reason for the current gap in the literature. The aim of the study is to develop a valid and reliable data collection tool that can measure the dependency syndrome of social assistance on beneficiaries. The draft scale created for this purpose was applied to 650 people benefiting from social assistance in the province of Çorum between November 2019 and March 2020, and 121 forms were not included in the study as they were not suitable for analysis. The construct validity of the scale was researched by applying Explanatory Factor Analysis and Confirmatory Factor Analysis with the data obtained from 529 forms. The construct validity of the two-dimensional and eleven-item scale obtained by Explanatory Factor Analysis was verified by Confirmatory Factor Analysis. The Cronbach's Alpha internal consistency coefficient for the entire scale was calculated as 0.84. As a result of the study, the Social Assistance Addiction Scale, a data collection tool that can be used by policy makers to plan the amount and duration of social assistance in a way that does not create addiction, has been developed.

KEYWORDS

Social Assistance, Scale Development, Welfare Addiction, Explanatory Factor Analysis

Makale Geliş Tarihi / Submission Date	Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance
29.12.2021	01.03.2022
Atf	Nurdoğan, A. K. (2022). Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi. <i>Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi</i> , 25 (1), 61-73.

GİRİŞ

Günümüzde sosyal yardımlar sosyal güvenlik sisteminin bir tamamlayıcı olarak kabul edilmekte ve önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Literatür genel olarak değerlendirildiğinde sosyal yardımlar, kronik olarak yoksul insanların yaşadığı güvensizlik ve savunmasızlığa karşı koymak için kritik öneme sahiptir. Kanıtlar, sosyal yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine doğru zamanda doğru şekillerde ulaştırıldığında insanların yoksulluğa düşmesini önlemenin yanı sıra, sosyal dışlanmanın önlenebildiğini, insanların yoksulluktan kurtulma fırsatlarına erişmesine yardımcı olduğunu ve yoksulluğun nesiller arası aktarımını kesintiye uğratma etkisi olduğunu göstermektedir. Tüm bu sonuçlarla birlikte sosyal yardımların kişileri sosyal yardımlara bağımlı hale getirdiği ve çalışma hayatının dışına iterek tembelliğe alıştırdığına dair bir sorun alanı ve bu sorun alanı ile ilgili olarak farklı görüş ve tartışma alanının mevcut olduğu görülmektedir. Mevcut görüşler büyük oranda teorik çalışmalara, nitel araştırma ve ekonometrik analizleri içeren araştırma sonuçlarına dayanmaktadır. Nicel ve karma desenli çalışma sayısı çok azdır. Bu alanda yürütülecek nicel ve karma desenli araştırmalar literatüre katkı sağlayacağı gibi politika yapıcılara da yol gösterici olacaktır. Ancak sosyal yardımlar konusunda, yapılan yardımların hangi koşullarda faydalanıcılar üzerinde beklenenin aksine olumsuz sonuçlar yaratacağını ölçmeye yarayacak bir ölçme aracı bulunamamıştır.

Literatürde sosyal yardımların faydalanıcılar üzerine etkileri önemli bir tartışma ve sorun alanı iken mevcut sorunsalı inceleyecek çalışmalarda kullanılabilir bir ölçme aracının olmayışı önemli bir boşluktur. Alanda geliştirilecek geçerli ve güvenilir ölçüm araçlarıyla yapılacak araştırmalar bilimsel gelişmeye katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda sosyal yardım faydalanıcıların demografik özellikleri göz önüne alarak sosyal yardımların miktarı ve süresini doğru tahminleyen politika uygulamaları ile kısıtlı kamu kaynaklarının etkin kullanılmasına olanak sağlayacaktır.

Bu doğrultuda oluşturulan Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği literatüre ve kamu kaynaklarının etkin kullanılmasına katkı sağlamak amacıyla geliştirilmiştir.

Çalışmada öncelikle sosyal yardım kavramı ve sosyal yardımların faydalanıcılar üzerinde bağımlılık etkisi literatürde var olan çalışmalar çerçevesinde açıklanmıştır. Çalışmanın devamında dört aşamalı ölçek geliştirme modeli (madde havuzunun oluşturulması, ölçek kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği ve güvenilirlik analizi) kapsamında on bir maddeden oluşan Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği geliştirilmiştir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Yaşamak için gerekli temel ihtiyaçları karşılayacak düzeyde bir gelirin elde edilememesinin yanında kişinin mensubu bulunduğu topluma sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda katılım sağlayamamasını ifade eden *yoksulluk* tarihin her döneminde toplumsal bir sorun olarak ele alınmıştır (Drewnowski 1977; Townsend 1992; Kahn 1997; Narayan 1999).

Yoksulluğun çok sayıda faktörden etkilenen ve birçok farklı perspektiften incelenebilen karmaşık bir olgu olması sebebiyle sorunun nedenleri ve kişilerin yoksulluk döngüsünü kıramamalarının sebepleri hakkında birbirinden farklı görüş ve araştırma sonucu bulunmaktadır. Ancak şu bir gerçek ki nedenleri ne olursa olsun yoksulluk sonuçları itibarıyla toplumsal barışın sürdürülebilmesine zarar veren önemli bir sorun alanıdır. Tarih boyunca toplumsal barışın devamlılığı için yoksulluk ve yoksulluğun kişi ve toplum üzerinde meydana getirdiği olumsuz sonuçları gidermek bir zorunluluk aynı zamanda da manevi bir görev olarak kabul edilerek yoksullukla mücadele politikaları geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Yürütülen politikalar dönemin şartları, ülkelerin gelişmişlik düzeyi, toplumun yapısı ve ekonomik gücüne göre değişiklik göstermiştir (Dicleli 1946: 110). Sanayi devrimi öncesi dönemde ağırlıklı olarak dinsel temalar ve akrabalık ilişkileri çerçevesinde şekillenmiş olan yoksullukla mücadele politikaları (İkizoğlu 2000: 29) günümüzde sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı bir anlayışla oluşturulan *sosyal yardımlar* ile yürütülmektedir (Talas 1979: 322; Güneş 2012: 159; Karataşoğlu ve İslamoğlu 2016; Yuvalı 2018: 384; Karagöz 2020: 151).

Sosyal yardımlar; çalış(a)madığı için sosyal güvenlik kapsamında bulunmayan ya da çalıştığı halde aldığı düşük ücret sebebiyle içinde bulunduğu geçici veya sürekli muhtaçlık durumundan kendi imkânları ile kurtulmayı başaramayan muhtaç ve yoksul kişileri korumaya yönelik olarak geliştirilen ve muhtaçlık tespitine göre karşılıksız verilen ayni ve nakdi yardımlardır (Dilik 1980:68; Çengelci 1993:10; Arın 2002; Çoğurcu 2010:8; Taşçı 2010:129; Sözer 2019:1).

Sosyal yardımlar, toplum içerisinde en savunmasız kişilerin yardımsız olarak gelecekte karşılaşabilecekleri olumsuz etkileri önleme veya yönetme yeteneklerini artırabilmek, beklenmedik anlarda yaşanabilecek krizlerle başa çıkmalarına yardımcı olmak için tasarlanmış ayni ve nakdi yardımlardan oluşmaktadır. Kişilere ayni ve nakdi olarak yapılan sosyal yardımlar muhtaçlık durumunu yok etmeyi, kişileri kendi kendine yeter hale getirmeyi (Dilik 1980:70; Çengelci 1993:9; Demirbilek 2005: 38), yoksulluğun azaltılmasını, sosyal

dışlanmanın önlenmesini (Adaman ve Keyder 2006:9) ve gelir dağılımında yaşanan eşitsizlikleri azaltmayı hedeflemektedir (Saracel 1997:13).

Sosyal güvenlik sisteminin kapsamına giremeyen ve muhtaç haldeki kişilere yönelik şekilde planlanan sosyal yardımlar büyük oranda vergiler ile finanse edilmektedir ve yararlanıcıların herhangi bir biçimde katkısı bulunmamaktadır (Koray 2000: 275; Kıranlar 2013: 2).

Literatür genel olarak değerlendirildiğinde sosyal yardımlar, kronik olarak yoksul insanların yaşadığı güvensizlik ve savunmasızlığa karşı koymak için kritik öneme sahiptir. Kanıtlar, sosyal yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine doğru zamanda doğru şekillerde ulaştırıldığında insanların yoksulluğa düşmesini önlemenin yanı sıra sosyal dışlanmanın engellenebildiğini, insanların yoksulluktan kurtulma fırsatlarına erişmesine yardımcı olduğunu ve yoksulluğun nesiller arası aktarımını kesintiye uğratma etkisi olduğunu göstermektedir (Çelikay ve Gümüş 2014; Bal 2018; Tekgüç 2018; Barrientos 2019).

Ancak, ülkelerin artan sosyal yardım harcamaları (Özdemir 2010: 154), ekonomik krizlerin getirmiş olduğu sorunlar, sosyal yardımların muhtaçlık kriterlerini taşımayan kişiler tarafından talep edilmesi veya alınması şeklinde istismara açık yönlerinin bulunması, cömert refah devleti transferlerinin yoksul kişilerde bağımlılık kültürü yarattığı doğrultusunda eleştiriler (Taşçı 2008) sosyal yardımların maliyeti ve kapsamının sorgulanmasına sebep olmuştur (Gough, vd. 1997; Tiyek 2012: 60; Yılmaz vd. 2019: 108). Bu noktada sosyal yardımlar ile hedeflenen faydanın elde edilemediği şeklinde itiraz ve görüş ayrılıkları oluşmuştur (Aca 2018). Her ne kadar sosyal yardım transferleri hane halkı tüketimine katkıda bulunmak üzere tasarlanmışsa da Spicker (2006)'a göre haneleri yoksulluk sınırının üzerine çıkarmak için yetersizdir. Spicker bu durumu sosyal yardımların miktarının düşük olması ile ilişkilendirmektedir. Sosyal yardım miktarının artırılması ise Murray (1984)'a göre çalışabilecek durumda iken çalışmayan yoksul kişileri sosyal yardım almaktan hoşnut hale getirir ki bu durum yoksulluğun devam etmesine sebep olmaktadır. Burada temel itiraz konusu sosyal yardımların kişileri sosyal yardımlara bağımlı ve tembel hale getirdiği noktasında yapılmaktadır.

Çalışma konusunu oluşturan sosyal yardımların muhatabı olan faydalanıcıları bağımlı hale getirmesi ve tembelliğe itmesi literatürde sosyal yardım bağımlılığı ya da refah bağımlılığı olarak adlandırılmaktadır.

Bane ve Ellwood'a (1996) göre, sosyal yardım bağımlılığı bir kişinin önemli bir süre devletin refah yardımlarına bağlı olarak hayatını sürdürmesi sonucu çalışma motivasyonunu yitirmesi anlamına gelmektedir.

Ellwood (1989), refah bağımlılığını seçim, beklenti ve kültür şeklinde üç model ile açıklamıştır. Seçim modeli, rasyonel seçim teorisine dayanmaktadır. Bir refah programında kalmanın veya programdan çıkmanın maliyet ve faydalarını hesapladıktan sonra refah alıcıları hangisinin daha uygun olduğuna karar verirler. Beklenti modeli psikolojik faktörlerle ilgilidir. Refahın süresi ne kadar uzun olursa refah alıcısı bir damgalama etkisi veya özgüven eksikliği nedeniyle kendi kendine yeterlilik iradesini o kadar çok kaybeder. Kültür modeli, kültürel çevrenin refah içinde kalma veya refahı terk etme kararlarını etkilediğini önermektedir. Bu model, bir kişinin etrafında ne kadar çok insan sosyal yardım alıyorsa o kişinin refah sisteminde kalmayı seçmesinin o kadar muhtemel olacağına öne sürmektedir.

Heckman (1978) da sosyal yardım bağımlılığının kişisel özellikler açısından iki şekilde farklılık gösterdiğini açıklamaktadır. Birincisi, düşük eğitim seviyesi ve önemli sağlık sorunları sebebiyle sosyal yardımlardan faydalanma eğilimi artışının doğru şekilde kontrol edilmemesi sonucu oluşan sahte durum bağımlılığıdır. İkincisi ise geçmiş dönemlerde sosyal yardımlardan faydalanılmasının bugün yardım alma olasılığını etkilemesi şeklinde ortaya çıkan yapısal durum bağımlılığıdır. Yapısal durum bağımlılığında işverenler sosyal yardımlardan faydalanan kişileri düşük verimli işgücü olarak görebileceğinden istihdam etmek istememesi kişileri sosyal yardımlara daha bağımlı hale getirecektir. Immervoll vd., (2015), İngiltere, Kanada, Almanya, Hollanda, Norveç ve İsveç'ten oluşan altı ülkede yapmış oldukları çalışmalarında, cari dönemde yardım almakta olan birinin gelecek dönemde sosyal yardım alma olasılığının yardım almayan bir kişiye göre yüzde 60 ila 80 puan daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Ancak sosyal yardım bağımlılığında sosyal yardım almaktan daha çok işsizlik, düşük ücretli çalışma ve yoksulluk gibi faktörler öne çıkmaktadır. Çalışmayı engelleyen unsurlar bu durumda yardım almaya devam etmeyi daha olası hale getirerek sosyal yardım bağımlılığına yol açmaktadır. Aydos (2018), sosyal yardımların kayıt dışı ekonomi üzerindeki etkisini nitel yöntemlerle araştırdığı çalışmasında sosyal yardımlardan faydalanan kişilerin genel olarak çalışmaktan kaçındığı, çalışma hayatından bilerek uzaklaştığı ve tembelliğe itildiği sonucuna ulaşmıştır. Lemieux ve Milligan (2008), cömert sosyal yardımların eğitim seviyesi düşük erkeklerin istihdam olasılığını azalttığını bu nedenle istihdam edilebilir bekar erkeklerin sosyal yardımlardan faydalanmalarının uygun olmadığını açıklarken, Metin ve Özyayın (2016) da ABD'de çalıştırıcı refah programlarının ardında yatan temel argümanı, refah yardımlarının kişileri pasifleştirerek bağımlılık kültürüne neden olmasının önüne geçilmeye çalışılması şeklinde ifade etmiştir.

Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde sosyal yardımların bağımlılığı tetikleme eğilimine ilişkin endişeler büyük ölçüde teorik kanıtlara dayanmaktadır. Ekonometrik modellemelerin de kullanıldığı bazı ampirik çalışmaların sonucunda sosyal yardımların bağımlılık etkisi yaratmadığına dair bulgular görülmektedir.

Karadoğan (2015), Türkiye’de kamusal sosyal yardım sisteminin işleyişi ile yapılan yardımların faydalanıcıların kişisel saygı düzeyine etkisini incelediği araştırmasında; sosyal yardımların bağımlılık ve tembellik yaratmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yararlanıcılara sağlanan miktarlar genellikle tüm ihtiyaçlarının karşılanmasına yetmeyecek kadar küçük miktardadır ve genellikle insanların temel geçim ihtiyaçlarının sadece bir kısmını karşılamaktadır. Teber (2017), sosyal yardımların çalışma hayatı üzerindeki olumsuz etkilerinden olan tembelliği araştırdığı nitel çalışmada, kişilerin yardım alabilmek adına işgücü piyasasından uzaklaştıklarına dair bir sonuca ulaşmamıştır. Çalışma sonuçlarına göre kişiler çalışıyor olmalarına rağmen yeterli geliri elde edemedikleri için sosyal yardım talep etmektedirler. Öcal (2017) Türkiye’de sosyal yardım harcamaları istihdam ilişkisini incelediği çalışma sonucunda, sosyal yardımlardan yararlanma konusunda bir bağımlılık olmadığı ancak sosyal yardımlardan faydalanma ile çalışma kararı arasında negatif bir ilişki olduğunu bulgusuna ulaşmıştır. Surender vd (2010), Güney Afrika’da sosyal yardım alma ile ücretli istihdam tutumu arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla hem nicel hem de nitel verileri kullandıkları çalışmalarında sosyal yardım faydalanıcıların işsizliği benimsemedikleri ve istihdama önem verdiklerini açıklamışlardır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Muhtaç durumda bulunan kişilerin yoksulluk döngüsünden kurtulabilmesi için önemli bir araç olan sosyal yardımların yüksek miktarlarda ve uzun faydalanma süresi ile sunulması sonucunda faydalanıcılar üzerinde bağımlılık ve tembellik etkisi yaratabileceği yönünde bir görüş ve tartışma mevcuttur. Ancak literatürde sosyal yardımların hangi şartlarda bağımlılık ve tembellik yaratabileceğini ölçecek bir ölçme aracı bulunamamıştır.

Çalışmanın amacı, “Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği” geliştirme çalışması ile literatürde var olan bu boşluğa katkı sağlayabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir.

Ölçeğin hedef grubu sosyal yardımlardan yararlanan kişiler ve dezavantajlı gruplardır. Geliştirilecek ölçek sosyal yardımların faydalanıcı kişiler üzerinde yaratmış olduğu etkilerinin ölçülmesine imkân vereceği gibi sosyal yardımlardan faydalanma süresi ve miktarının bağımlılık ve tembellik etkisi yaratmayacak şekilde planlanmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışma için, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurulu’nun 11.03.2021 tarih ve E-87432956-050.99-33101 sayılı yazısı ile bilimsel çalışma onayı alınmıştır.

Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği geliştirme çalışması, literatürde var olan ölçek geliştirme çalışmalarda belirlenmiş aşamalara uygun olarak madde havuzunun oluşturulması, ölçek kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği ve güvenilirlik analizi olmak üzere dört aşamada yürütülmüştür (Churchill 1979; Hinkin 1995; Venkartman ve Grant 1986; Erkuş vd. 2000; Tezbaşaran 2008; Scrabis-Fletcher ve Silverman 2010).

Şekil 1. Ölçek Geliştirme Modeli

Madde Havuzunun Oluşturulması

Literatür taraması, tümevarım

Kapsam Geçerliliği

Uygun olmayan maddelerin elenmesi (Uzman Görüşü)

Pilot Araştırması (İç tutarlılık testi)

Verilerin Toplanması ve Analizi

Yapı Geçerliliği

Açıklayıcı Faktör Analizi

Korelasyon Matrisi
KMO Testi
Yamaç Birikim Testi
Temel Bileşenler Analizi
Obligim Eğik Döndürme

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Güvenilirlik Analizi

İç tutarlılık Analizi (Cronbac Alpha Testi)

2.1. Madde Havuzunun Oluşturulması

Geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirebilmek için nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline göre desenlenen çalışmada öncelikle literatür taraması yapılarak hedeflenen madde sayısının üç katı büyüklüğünde (Tezbaşaran 2008: 14; Şeker ve Gençdoğan 2014: 63) madde havuzu oluşturulmuştur (DeVellis 2003). Sosyal yardımların bağımlılık ve tembellik etkisi alanında yeterli kuramsal birikim olmadığından madde havuzunun oluşturulması için tümevarım yöntemi kullanılmıştır (Schwab 1980). Ölçekte yer alacak maddeler tasarlanırken sosyal yardımlardan faydalanan kişilerin çok sayıda madde içeren ölçek sorularını cevaplamaktan kaçınmaları ve cevapların rastgele okunmadan yapılmasını önlemek adına hedef kitle için anlaşılır olmasına, yönlendirici olmamasına, herbir maddenin birden fazla anlam içermemesine dikkat edilmiş ve ölçekte yer alan madde sayısının düşük olması hedeflenmiştir.

2.2. Kapsam Geçerliliği

Bu aşamada, maddelerin ölçülmek istenen yapıyı bilimsel olarak doğru biçimde ölçüp ölçmediği, dil bilgisi ve imla kurallarına uygunluğu ve çalışmanın hedef kitlesi tarafından anlaşılabilirliğinin tespit edilmesi için beş uzman görüşüne başvurulmuştur (Lawshe 1975; Büyüköztürk 2005; Karakoç ve Dönmez 2014). Alan uzmanları tarafından her bir maddenin “madde hedeflenen yapıyı ölçüyor”, “madde yapı ile ilgili ancak gereksiz” ve “madde hedeflenen yapıyı ölçmez” seçeneklerinden birine göre değerlendirmesi sonucu ulaşılan veriler ile hesaplanan kapsam geçerlilik oranı 0 ve -1 arasında olan yedi maddenin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

Ölçekteki maddelere ait katılma düzeyini ifade etmek için Likert (1932) tarafından geliştirilmiş olan 5’li Likert tipi dereceleme ölçeğinden faydalanılmıştır. Ölçekteki maddeler “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “fikrim yok”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” şeklinde derecelendirilmiş ve kesinlikte katılmıyorum seçeneğinden başlamak üzere 1’den 5’e puanlanmıştır. Maddelere verilen cevapların puanlanmasında olumsuz maddeler olumlu maddelerin tersine puanlanmıştır (Şencan 2005: 83; Tezbaşaran 2008: 21). Sosyal yardımların bağımlılık ve tembellik etkisi yarattığı kuramsal çevresinde geliştirilen ölçek maddelerinden alınabilecek en düşük toplam puan 11, en yüksek toplam puan 55’tir. Geliştirilen Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeğinde katılımcıların cevaplarından elde edilecek yüksek puanlar sosyal yardımların faydalancılar üzerinde bağımlılık ve tembellik etkisi yarattığını ifade etmektedir.

Kapsam geçerliliği aşaması sonucunda elde edilen on bir maddelik taslak ölçek kullanılarak atılmış katılımcı ile yapılan pilot araştırma sonucunda güvenilirlik analizi sonuçlarının yüksek çıkması neticesinde çalışmaya devam edilerek ölçeğin yapı geçerliliği test edilmiştir.

2.3. Yapı Geçerliliği

Taslak ölçek ile yapılan veri toplama çalışmasında oluşturulan maddelerin yapıyı ölçüp ölçmediğini tespiti Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yöntemleri ile analiz edilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizi ile faktör sayısını belirlemek amaçlanmıştır.

Verilerin AFA’ya uygunluğu sırasıyla korelasyon matrisleri hesaplaması ile Bartlett Testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testi yapılarak belirlenmiştir. Verilerin çoklu normal dağılımdan gelmiş olmasını gerektiren Bartlett Testi sonucunda elde edilen değer $p < 0.05$ olması durumunda verilerin faktör analizine uygun olduğu kabul edilmektedir (Karagöz 2019: 953). Örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığı ile ilgili bilgi veren Kaiser-Meyer-Olkin testi veri grubunun faktör analizine uygunluğunu gösteren bir testtir ve örneklem yeterliliğinin ölçüm kriteri 0 ile 1 arasında değişmektedir.

Verilerin AFA uygunluğu sınıdıktan sonra Yamaç Birikim Testi, temel bileşenler analizi ve Obligim eğik döndürme yöntemleri uygulanmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda, değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle yapı geçerliliği sağlamayan maddeler bulunmadığından ölçeğin son hali oluşturularak faktörler adlandırılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi ile oluşturulan yapının uygunluğunun test edilmesi Doğrulayıcı Faktör Analizi ile yapılmıştır.

2.4. Ölçek Güvenilirliği

Bir ölçme aracının güvenilirliği, ölçme aracıyla aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde elde edilen ölçüm değerlerinin birbiriyle tutarlı ve kararlı ölçme sonuçları verebilmesidir (Carmines ve Zeller 1982; Tezbaşaran 2008). Çalışmada, ölçeğin güvenilirliği, Cronbach Alfa katsayısı ile değerlendirilmiştir. Cronbach alfa katsayısı maddelerin varyansları toplamının genel varyansa oranlaması ile bulunan bir ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır ve $0 \leq \alpha \leq 1$ aralığında değerler alır. Cronbach Alfa değerinin büyüklüğüne göre ölçeğin güvenilirliği ve iç tutarlılığı aşağıdaki gibi değerlendirilir (Özdamar 2002):

- 0 $\alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.
 $0.41 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirlik düzeyine sahiptir.
 $0.61 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek orta güvenilirlik düzeyine sahiptir.
 $0.81 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler ve Betimsel İstatistikler

Uzman görüşü doğrultusunda oluşturulan taslak ölçek formunun yapı geçerliği ve güvenilirliği hakkında bilgi edinmek amacıyla evreni temsil etme yeterliliğine sahip sosyal yardım alan 650 kişiye ulaşılmış 529 anket formu değerlendirmeye dahil edilmiştir. Araştırmaya katılanlara dair demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

	Değişken	N	%	Değişken	N	%	
Cinsiyet	Kadın	208	39.3	Medeni Durum	Evli	360	68
	Erkek	321	60.7		Bekar	169	32
	16-25	31	5.9		Okur Yazar	69	13
Yaş	26-35	136	25.7	Öğrenim Durumu	İlkokul	230	43.5
	36-45	180	34		Ortaokul	131	24.8
	46-55	69	13		Lise	88	16.6
	56-65	48	9.1		Yüksekokul	4	0.8
	66+	65	12.3		Üniversite	7	1.3
	Toplam	529	100		Toplam	529	100

Katılımcıların %39.3’ü kadın, %60.7’si erkek, %68’i evli, %32’si bekârdır. Yaş grupları incelendiğinde ağırlıklı olarak 26-35 yaş (%25.7) ve 36-45 yaş (%34) aralığında oldukları görülmektedir. Öğrenim durumuna göre katılımcıların büyük çoğunluğu ilkököl (%43.5) ve ortaokul (%24.8) mezunudur.

Ölçek kullanılarak toplanan verilere ait Betimsel İstatistikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Betimsel İstatistikler

Ortalama	3.5779	En yüksek puan	4.82
Ortanca	3,7356	En küçük puan	1.73
Mode	3.73	Ranj	3.09
Standart Sapma	.71189	Varyans	.507
Çarpıklık (Skewness)	-.845	Basıklık (Kurtosis)	-.163

Tablo 2’de görüldüğü üzere ölçeğinin genelinden alınan en düşük puan 1,73 iken, en yüksek puan 4.82 (Ranj=3.09) olup genel ortalama 3.5779’ dur. Standart sapma değeri .71189, varyans ise .507’ dir. Çarpıklık ve basıklık değerleri -1.5 ile +1.5 arasında olduğundan verilerin normal dağılımdan geldiği kabul edilmektedir.

3.2. Açıklayıcı Faktör Analizi

Açıklayıcı faktör analizi uygulanırken ilk olarak Bartlett Testi ve Kaiser-Meyer-Olkin testleri yapılmıştır.Çalışmada ele alınan korelasyon matrislerine ait KMO ve Bartlett Testi değerleri Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. KMO ve Bartlett’s Test Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Testi		.922
Bartlett’s Küresellik Testi	Yaklaşık Ki Kare	4543.326
	df	55
	Sig.	.000

Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Barlett testleri sonucunda Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısının 0.922 ve Barlett's testi Chi-Square değerinin 4543.326 ve serbestlik dereci 55 olup anlamlıdır ($p < 0.05$) ve faktör analizi için uygundur. Elde edilen .922 KMO değeri ölçekteki her bir değişkenin, diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edilebileceği anlamına gelirken değişkenler arasında yüksek korelasyon mevcuttur ve veriler çoklu normal dağılımdan gelmiştir ve araştırmanın örnek büyüklüğü yeterlidir.

Ölçekten elde edilen verilerle faktör analizi yapmadan önce maddeler arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Korelasyon Matrisi Tablo 4'te gösterilmiştir.

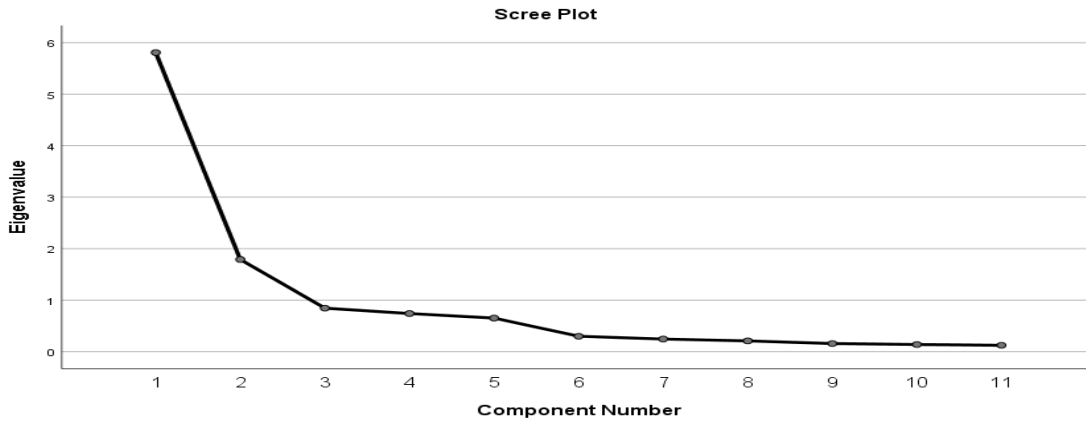
Tablo 4. Korelasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1	1.000	.823	.012	.028	.827	.775	.804	.793	.805	-.076	.015	
2		1.000	-.030	.050	.796	.773	.782	.797	.785	-.087	.070	
3			1.000	.214	.028	-.016	-.066	-.071	-.013	.269	.338	
4				1.000	.051	-.032	-.001	.028	.059	.167	.260	
5					1.000	.784	.781	.763	.799	-.090	.113	
6						1.000	.751	.798	.768	-.085	.089	
7							1.000	.847	.860	-.054	.020	
8								1.000	.860	-.055	.060	
9									1.000	-.099	.072	
10										1.000	.304	
11											1.000	
												Determinant = .000

Determinant katsayısının 0.0001' den büyük olması çoklu eş bağlantılık sorununun olmadığını göstermektedir.

Faktör sayısını belirlemek için oluşturulan yamaç-birikinti grafiği (scree-test) Tablo 5' te gösterilmiştir. Grafikte dikey eksen öz değerleri yatay eksen ise bileşenleri ifade etmektedir.

Tablo 5. Yamaç-Birikinti Grafiği (Scree-Test)

Tablo 5, Yamaç-Birikinti Grafiği incelendiğinde özdeğeri 1'den yüksek iki faktör olduğu görülmektedir.

Faktörlerin aldıkları özdeğer ve açıkladıkları varyans miktarları temel bileşenler analizi ile incelenmiştir. Direkt oblimin eğik döndürme yöntemi ile maddelerin faktörlere dağılımları belirlenmiş ve yapılan analiz neticesinde elde edilen madde yükleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Ölçek Faktör ve Madde Yükleri

Maddeler	Faktörler		Ortak Faktör Varyansı Değeri	Madde Toplam Korelasyon Katsayısı
	1	2		
9. Sosyal yardımlardan faydalanmadan geçimimi sağlayamıyorum.	.924		.854	.809
8. Ailemin geçimini sağlayabilmesinin en önemli kaynağı sosyal yardımlardır.	.920		.847	.796
7. Sosyal yardımlardan yararlanmadığımda çalışarak yaşamımı devam ettirebilmeyi mümkün görmüyorum.	.914		.837	.778
1. Yapılmakta olan sosyal yardımları yetersiz buluyorum.	.914		.836	.792
2. Düzenli bir iş bulduğumda dahi sosyal yardımlara ihtiyaç duyuyorum.	.904		.817	.785
5.Devlet sosyal yardım verdiği sürece sosyal yardımlardan faydalanırım.	.903		.819	.800
6. Ölene kadar sosyal yardımlardan faydalanırım.	.886		.786	.755
11.Sosyal yardımların ihtiyaç sahipleri için devamlı bir hak olduğuna inanıyorum.		.743	.558	.202
3. Geçimimi sağlayacak düzenli bir iş buluncaya kadar sosyal yardımlardan faydalanırım.		.699	.489	.099
10. Sosyal yardım alırken çalışmaya ihtiyaç duymuyorum.		.643	.423	.026
4. Yapılan yardımların kişileri tembelleştirdiğini (çalışma hayatından uzaklaştırdığını) düşünüyorum.		.575	.332	.122
Özdeğer	5.808	1.789		
Açıklanan Varyans Oranı %69.061	52.799	16.262		
Cronbach Alfa		.846		

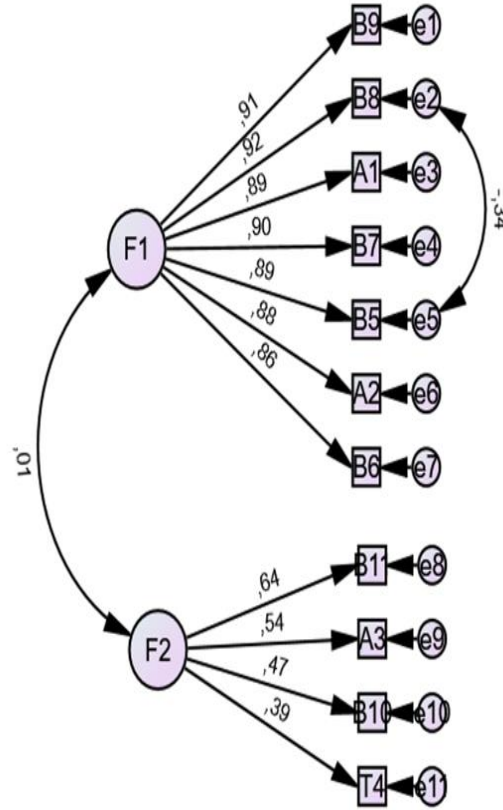
Tablo 6'daki bulgulara göre, öz değeri 1'den büyük on bir maddenin iki faktör altında toplandıkları tespit edilmiştir. Birinci faktörün özdeğeri 5.808 ve açıkladığı varyans %52,799, ikinci faktörün özdeğeri 1.789 ve açıkladığı varyans %16,262'dir. İki faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları toplam varyans ise %69'dur. Toplam varyansın %69'unu açıklayan bu değer geçerli bir analiz olarak kabul edilebilir düzeydedir. Birinci faktörün altında yedi madde bulunmaktadır ve maddelerin faktör yükleri 0.924 ile 0.886 arasında değişmektedir. İkinci faktörün altında dört madde yer almaktadır ve maddelerin faktör yükleri 0.743 ile 0.575 aralığında değişmektedir. Ölçek güvenilirliği için hesaplanan .846 Cronbach Alfa değeri ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Temel bileşenler analizi neticesinde ölçek toplam varyansın %69'unu açıklayan iki boyutlu bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Sosyal yardımların bağımlılık etkisini ölçmek amacıyla geliştirilen Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği altında oluşan birinci faktöre "bağımlılık etkisi", ikinci faktöre "tembellik etkisi" adı verilmiştir.

3.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Açıklayıcı faktör analizi sonucu yapı geçerliliği doğrulayıcı faktör analiziyle incelenmiştir. Elde edilen modelin uygunluğu; RMSEA, GFI, RMR, NNFI ve CFI uyum ölçütleri ile test edilmiştir. Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi neticesinde ölçekte var olan on bir maddeye ait model uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olmaması sebebiyle modifikasyon indekslerinde iyileştirme yoluna gidilerek uyum indisleri için kabul edilen değer sağlanmıştır.

Şekil 2. Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeğinin, Bağımlılık (F1) ve Tembellek (F2) Alt Boyutları İçin Birinci Düzey Çok Faktörlü Model

Modifikasyon neticesinde elde edilen modele ilişkin değerler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Model Uyum İyiliği

X ²	df	X ² /df	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	CFI	RMR
181.757	42	4.328	.079	.939	.905	.960	.969	.054

Yapılan analiz neticesinde, GFI’nin 0.939, AGFI’nin 0.905, standartize edilmiş RMR uyum indeksinin .054, NFI’nin .960 olarak, X²/sd 4.328 olarak hesaplanmıştır. Uyum indekslerinden elde edilen değerlere bakıldığında doğrulayıcı faktör analizi ile ortaya çıkan iki boyutlu ölçek kabul edilebilir bir niteliktedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda elde edilen verilerden iki faktörden oluşan Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeğinin bir model olarak doğrulandığı söylenebilir.

SONUÇ

Sosyal yardımlar toplumun ihtiyaç sahibi kişiler için sosyal dışlanmaya maruz kalmadan yaşamlarını devam ettirebilmeleri için önemli bir etkiye sahiptir. Sadece sosyal dışlanma değil farklı pek çok toplumsal sorunun giderilmesinde de önemli bir politika aracıdır. Ancak yapılan yardımların kişileri bağımlı hale getirdiği ve çalışma isteği ve gerekliliğinden uzaklaştırdığı yönünde tartışma ve tereddütler mevcuttur.

Sosyal yardımların bağımlılık yaratması eğilimine ilişkin endişeler ampirik gerçeklerden ziyade teorik kanıtlara ve nitel araştırma sonuçlarına dayanmaktadır. Literatürde sosyal yardımların bağımlılık yaratma etkisini ölçecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı bulunmayışının nicel ve karma desenli araştırmaların yetersiz kalmasında etkisi vardır.

Bu çalışmada, sosyal yardımların faydalanıcılar üzerindeki bağımlılık yaratma etkisini belirleyebilmek için bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Ölçek on bir maddeden oluşmaktadır. Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi neticesinde ölçeğin iki faktör altında toplandığı tespit edilmiştir. Ölçeğin .84 olarak tespit edilen Cronbach Alpha değeri ölçek güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği kullanılarak toplanan veriler, sosyal yardımların hangi miktarda ve ne kadar süre ile yapılması gerektiği konusunda politika yapıcılara ve araştırmacılara fikir verecektir.

Geliştirilen ölçek sosyal yardımların miktarı ve süresinin bağımlılık yaratmayacak şekilde planlanmasında ve farklı gruplar açısından bağımlılık yaratma etkisini ortaya koyacak çalışmalarda kullanılabilir. Alanda geliştirilecek geçerli ve güvenilir ölçüm araçlarıyla yapılacak ölçmeler bilimsel gelişmeye katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aca, Zeynep, (2018) “Türkiye’de Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi: Bursa Örneği”, Doktora Tezi, T. C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Adaman, Fikret ve Çağlar Keyder, (2006) “Türkiye’de Büyük Kentlerde Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”. https://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf (Erişim Tarihi 06.12.2021).
- Arın, Tülay, (2002) Sosyal Sigorta Değil, Sosyal Güvenlik Sistemi: Sosyal Riskler, Sosyal Haklar ve Sosyal Güvenceler, İstanbul, TÜSES (Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı) Yayın No: 2002/2.
- Aydos, Eda, (2018) “Sosyal Yardımların Kayıtdışı Ekonomiye Etkisi: Çankırı Örneği”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi 5 (9), 36-47.
- Bal, Erdi, (2018) “Sosyal Yardımların Yoksulluk Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bane, Mary Jo and David Ellwood, (1996). Welfare Realities: From Rhetoric To Reform, Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Barrientos, Armando, (2019) The Role Of Social Assistance In Reducing Poverty And Inequality In Asia And The Pacific, ADB Sustainable Development Working Paper Series no:62.
- Büyüköztürk, Şener, (2002) “Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 8 (32).
- Büyüköztürk, Şener, (2005) “Anket Geliştirme”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 3 (2), 133-151.
- Carmines, Edward and Richard.A. Zeller, (1982) Reliability And Validity Assessment, Beverly Hills, Sage Publications Inc.
- Churchill, Gilbert. A, (1979) “A Paradigm For Developing Better Measures of Marketing Constructs”, Journal of Marketing Research, Vol. XVI, 64-73.
- Çelıkay, Ferdi ve Erdal Gümüş, (2014) “Sosyal Harcamaların Yoksulluk Üzerine Etkileri: Ampirik Bir İnceleme”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 14 (4), 127-138.
- Çengelci, Ethem, (1993) “Sosyal Refahın Gerçekleştirilmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, Cilt:11, Sayı:1-2-3.
- Çoğurcu, Cemalettin, (2010) “Stratejik Planlama, Stratejik Yönetim ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünde Sosyal Yardım Politikalarına Yönelik Gerçekleştirilen Projeler”, Yardım Ve Dayanışma Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, 7-32.
- Demirbilek, Sevda, (2005) Sosyal Güvenlik Sosyolojisi, İzmir, Legal Yayıncılık.
- De Vellis, R. F., (2003) “Scale Development Theory And Applications Second Edition”, SAGE Publications International Educational And Professional Publisher, Chapter 5, 60-96.
- Drewnowski, Jan, (1977) “Poverty: It’s Meaning and Measurement”, Development and Change 8/2, 183-206.
- Dicleli, Vedat, (1946). “Yoksulluk ve Sosyal Yardım Şekilleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3 (1).
- Dilik, Sait, (1980) “Sosyal Yardımlar İki Anlamlı Bir Terim”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi 35(1), 55-72.
- Erkuş, Adnan ve diğ., (2000). “Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği Geliştirilmesi”, Eğitim ve Bilim 25(116), 27-33.
- Ellwood, David T, (1989) “The Origins Of ‘Dependency’: Choices, Confidence Or Culture?” Focus 12, 6–13.
- Gough, Ian, and others, (1997). “Social Assistance In OECD Countries”, Journal of European Social Policy 7(1), 17.
- Heckman, James, (1978) “Simple Statistical Models For Discrete Panel Data Developed And Applied To Test The Hypothesis Of True State Dependence Against The Hypothesis Of Spurious State Dependence”, Annales de l’INSEE 30/31, 227–269.
- Hinkin, Timoty, (1995) “A Review Of Scale Development Practices In The Study Of Organizations”, Journal Of Management 27(5), 967-988.
- Immervoll, Herwing, Stephen P Jenkins and Sebastian Königs (2015). “Are Recipients Of Social Assistance ‘Benefit Dependent’? Concepts, Measurement And Results For Selected Countries”, IZA Discussion Papers, No. 8786.
- İkizoğlu, Musa, (2000) “Yoksulluk Ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesinde Ampirik Bir Araştırma”, Toplum ve Sosyal Hizmet 13 (1), 86-115.
- Karadoğan, Emirali, (2015) “Sosyal Yardımların Psikososyal Mitleri”, Çalışma ve Toplum (3), 123-154.
- Karagöz, Yalçın, (2019) Uygulamalı İstatistiksel Analizler, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karagöz, Sefa, (2020) “Türkiye’de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmesi”, Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 146-169.
- Karakoç, Fatma Yeşim ve Levent Dönmez, (2014) “Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler”, Tıp Eğitimi Dünyası / Mayıs 2014 / Sayı 40, 39-49.
- Karataşoğlu, Soner ve Emel İslamoğlu, (2016) “Gelir Seviyesi ile Sosyal Dışlanma İlişkisi Üzerine Bir Araştırma”, Çalışma İlişkileri Dergisi 7 (1), 12-41.
- Kıranlar, Safiye, (2013) Savaş Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Koray, Meryem, (2000) Sosyal Politika, Bursa, Ezgi Kitabevi.

- Lawshe, Charles H., (1975) "A Quantitative Approach To Content Validity", *Personnel Psychology* 28(4), 563-575.
- Lemieux, Thomas and Kevin Milligan, (2008) "Incentive Effects Of Social Assistance: A Regression Discontinuity Approach", *Journal of Econometrics* 142, (2), 807-828.
- Likert, R., (1932) "A Technique For The Measurement Of Attitudes", *Archives Of Psychology*, 22 140, 55.
- Murray, Charles, (1984) *Losing Ground: American Social Policy 1950–1980*, New York, Basic Books.
- Metin, Banu ve Mehmet Merve Özyayın, (2016) *Çalışma ve Refah*, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Narayan Deepa, (1999) *Bonds And Bridges: Social Capital And Poverty*. Washington DC, World Bank.
- Öcal, Jülide Yıldırım, (2017) Türkiye’de Sosyal Yardım Harcamaları ve İstihdam İlişkisi Program Kodu: 1001 Proje No: 115K574, <https://open.metu.edu.tr/bitstream/handle/11511/50289/TVRjMU1UVTE.pdf> (Erişim Tarihi 06.12.2021)
- Özdamar, Kazım, (2002) *Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi-1*, Eskişehir, Kaan Kitabevi.
- Özdemir, Süleyman, (2010) "Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 0 (50), 153-204.
- Saracel, Nüket, (1997) *Sosyal Yardım ve Hizmet Kuruluşlarının Sosyal Politikası ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği Uygulaması*, Afyon, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
- Scrabis-Fletcher, Kristin and Stephen Silverman, (2010) "Perception Of Competence In Middle School Physical Education: Instrument Development And Validation", *Research Quarterly For Exercise And Sport* 81(1), 52-61.
- Schwab, Donald P., (1980) *Construct Validity in Organizational Behavior*, (L. L. Cummings ve B. M. Staw (Eds.), *Research in Organizational Behavior*, Greenwich, CT, JAI Press, 3-43.
- Şeker, Hasan ve Başaran Gençdoğan, (2014). *Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme*, Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Şencan, Hüner, (2005) *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Sözer, Ali Nazım, (2019) *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, İstanbul, BETA Yayınevi.
- Spicker, P., (2006) *Understanding Incentives*, In 'Report On Incentive Structures Of Social Assistance In South Africa. Department Of Social Development, Pretoria, Republic Of South Africa.
- Surender, Rebecca and others (2010). "Social Assistance And Dependency In South Africa: An Analysis Of Attitudes To Paid Work And Social Grants", *Journal Of Social Policy* 39(2), 203-221.
- Talas, Cahit, (1979) *Sosyal Ekonomi*, Ankara, S.Yayımları.
- Taşçı, Faruk, (2008) "Sosyal Yardım Yapma(Ma) Gerekçeleri Üzerine Yaklaşımlar", *Kamu-İş, İş Hukuku Ve İktisat Dergisi* 9(4), 117-133.
- Taşçı, Faruk, (2010) "Türkiye'nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı (1980-2007) Üzerine Bir Analiz", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:55, 127-149.
- Tatlıdil, Hüseyin, (1996) *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz*. Ankara: Engin Yayınları.
- Teber, Vijdan, (2017) "Sosyal Yardımların Çalışma Hayatındaki Olumsuz Etkileri: Tembellik", *Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi*. Pamukkale Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Programı, Denizli.
- Tekgüç, Hasan, (2018) "Declining Poverty And Inequality In Turkey: The Effect Of Social Assistance And Home Ownership", *South European Society And Politics*, Volume 23, Issue 4, 547-570.
- Tezbasaran, Ata, (2008) *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Klavuzu*. Mersin: Türk Psikologlar Derneği.
- Tiyek, Ramazan, (2012) "Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Uygulamalarındaki Rolü: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Birimi Örneği", *Yerel Politikalar* 53-84.
- Townsend, Peter, (1992) *The International Analysis Of Poverty*, Hemel Hempstead, England, Harvester-Wheatsheaf.
- Tunç, Ahmet, (2015) "Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı Açısından "Sosyal Yardım Yönetimine" Yönelik Bir Değerlendirme", *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)* 7 (13), 190-206.
- Venkatraman, N. and John H. Grant, (1986). "Construct Measurement In Organizational Strategy Research: A Critique And Proposal", *Academy Of Management Review* 7/(1), 71-87.
- Yaşlıoğlu, M. Murat, (2017) "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması", *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 46, Özel Sayı 2, 74-85.
- Yılmaz, Abdullah, ve diğ., (2019) "Yoksullukla Mücadelede Çağdaş Bir Yöntem Olarak İstihdam Bağlantılı Şartlı Sosyal Yardımlar: Küresel Bir Analiz", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (59), 105-122.
- Yuvalı, Ertuğrul, (2018) "Hak Temelli Sosyal Yardım ve Klientalizm", *TBB Dergisi* 2018 (135), 383-404.

EKLER**Ek 1: Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği**

"Sosyal Yardımların Bağımlılık Etkisine İlişkin Ölçek Geliştirme Çalışması" başlıklı çalışmaya veri toplamak amacıyla sizlere soru yöneltilmektedir. Çalışma amacı, sosyal yardımların bağımlılık yaratma algısını belirleyebilmek için ölçme aracı geliştirmektir. Anket uygulanması sırasında tahminen sizden bir dakika istenmektedir. Çalışmada size ait kimlik bilgileri istenmemektedir. Anket soruları ile ilgili verdiğiniz her türlü bilgi gizli kalacaktır. Cevaplar araştırma amaçlı kullanılmaktadır. Bu bilgileri okumanız ve anket sorularını cevaplamamız araştırmaya katılmaya gönüllü olduğunuz anlamına gelmektedir. Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

- 1.Cinsiyetiniz?
Erkek () Kadın ()
- 2.Yaşınız?
18-25 () 26-35 () 36-45 () 46-55 () 56-64 () 65 üzeri ()
- 3.Medeni durumunuz?
Evli () Bekâr ()
- 4.Öğrenim durumunuz?
Okur-yazar () İlkokul () Ortaokul () Lise () Yüksekokul () Üniversite ()
5. Bugüne kadar sosyal yardımlardan faydalandınız mı?
Evet () Hayır ()
6. Ne kadar süredir nakdi sosyal yardım almaktasınız?
1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 yıl ve daha fazla ()
7. Nakdi sosyal yardım almadan ne kadar süre bu koşullarda yaşamayı sürdürebilirsiniz?
1-6 Ay () 7-12 Ay () 13-18 Ay () 19-24 Ay () Yardımsız Yaşayamayız ()
8. Sosyal yardım almaya başladıktan sonra gelir getirici faaliyette buldunuz mu?
Evet () Hayır ()
9. Aylık olarak size yapılan nakdi sosyal yardım miktarı ne kadardır?
.....

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Yapılmakta olan sosyal yardımları yetersiz buluyorum.	1	2	3	4	5
2	Düzenli bir iş bulduğumda dahi sosyal yardımlara ihtiyaç duyuyorum.	1	2	3	4	5
3	Geçimimi sağlayacak düzenli bir iş buluncaya kadar sosyal yardımlardan faydalanırım.	1	2	3	4	5
4	Yapılan yardımların kişileri tembelleştirdiğini (çalışma hayatından uzaklaştırdığını) düşünüyorum.	1	2	3	4	5
5	Devlet sosyal yardım verdiği sürece sosyal yardımlardan faydalanırım.	1	2	3	4	5
6	Ölene kadar sosyal yardımlardan faydalanırım.	1	2	3	4	5
7	Sosyal yardımlardan yararlanmadan çalışarak yaşamımı devam ettiremiyorum.	1	2	3	4	5
8	Ailemin geçimini sağlayabilmesinin en önemli kaynağı sosyal yardımlardır.	1	2	3	4	5
9	Sosyal yardımlardan faydalanmadan geçimimi sağlayamıyorum.	1	2	3	4	5
10	Sosyal yardım alırken çalışmaya ihtiyaç duymuyorum.	1	2	3	4	5
11	Sosyal yardımların ihtiyaç sahipleri için devamlı bir hak olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5